

Nhà sử học Tạ Chí Đại Trường qua đời

Nhà sử học Tạ Chí Đại Trường, tác giả nhiều công trình nghiên cứu lịch sử có giá trị, vừa qua đời tại nhà riêng ở TPHCM sáng nay 24/3 sau một thời gian dài lâm bệnh nặng.

Nhà sử học Tạ Chí Đại Trường quê ở Bình Định nhưng được sinh ra tại Nha Trang, đi học tại Bình Định, Nha Trang và học Đại học ở Sài Gòn. Ông tốt nghiệp cao học sử Đại học Văn khoa Sài Gòn năm 1964; Tham gia nhập ngũ 1964-1974.

Năm 1974, ông giải ngũ trở về đăng kí học tiến sĩ chuyên khoa Sử tại ĐH Văn khoa Sài Gòn. Năm 1970, ông nhận được giải thưởng Văn chương toàn quốc, Bộ môn Sử.

Từ tháng 8/1994, ông chuyển qua Mỹ sống tại Oklahoma City. Đến năm 2002, ông nghỉ hưu và sống ở Garden Grove City, California, Mỹ.

Cuối năm 2015, ông Tạ Chí Đại Trường từ Mỹ về lại Việt Nam với ý nguyện sẽ "gửi nắm thân tàn" lại nơi quê hương sau khi biết mình không qua khỏi căn bệnh nan y.

Nhà nghiên cứu sử học Tạ Chí Đại Trường được xem là một trong những nhà sử học xuất sắc, có những đóng góp quan trọng, độc đáo và mới mẻ, đặt ra nhiều vấn đề không chỉ về các sự kiện, các nhân vật, các giai đoạn lịch sử riêng rẽ. Ông còn được nhận định là người có những vấn đề về cách nhìn và suy nghĩ lịch sử một cách thực sự khoa học, khách quan, chân thật. Tên ông gắn với nhiều tác phẩm khẳng định giá trị cả trong và ngoài nước. Trong đó phải kể đến tác phẩm đầu tiên "Lịch sử Nội chiến Việt Nam từ năm 1771 đến 1802" ra mắt 1960 gây tranh luận, được tái bản nhiều lần. Tác phẩm mở ra một cách viết Sử mới, trung thực, đặc biệt sinh động tạo ra những suy ngẫm sâu xa về Lịch sử Việt Nam nói chung, về dân tộc và đất nước.

Ở một tác phẩm khác của Tạ Chí Đại Trường cũng được tái bản nhiều lần như *Thần, Người, và Đất Việt* với cách viết mang đến cho công chúng cách nhìn lịch sử sâu sắc khoa học và độc đáo: Lịch sử quan các thần tích.

Ngoài ra, với các tác phẩm như *Những bài văn Sử, Những bài đã Sử Việt, Việt Nam nhìn từ bên trong, Sử Việt đọc vài quyển, Bài sử khác cho Việt Nam, Người lính thuộc địa Nam Kỳ (1861-1945)* ...thể hiện cách phát hiện, cách nhìn, góc nhìn cùng những đóng góp độc đáo, đặc sắc không chỉ cho việc tìm hiểu lịch sử nước nhà mà còn cho cả khoa học lịch sử....

Theo Tạ Chí Đại Trường, sở dĩ tác phẩm của ông được đánh giá là có giọng điệu riêng và cách lập luận độc đáo vì ông chưa từng tham gia chính thức một cơ quan nghiên cứu lịch sử nào vì vậy đã thoát ra được khỏi hệ thống quan điểm truyền thống về lịch sử Việt Nam, hơn nữa tuy rất nghiêm túc trong công việc nghiên cứu nhưng ông không đặt nặng việc tác phẩm của mình viết ra phải có độc giả.

Với những đóng góp độc đáo trong nghiên cứu sử học, nhà Sử học Tạ Chí Đại Trường đã được giải Văn hóa Phan Châu trình lần thứ 7 trao giải Nghiên cứu vào năm 2014 vì những đóng góp độc đáo và mới mẻ của ông trong nghiên cứu Sử học.

N.

Nhà sử học Tạ Chí Đại Trường qua đời tại Sài Gòn

Nhà sử học Tạ Chí Đại Trường - Ảnh: Tư liệu

Nhà sử học gốc Việt Tạ Chí Đại Trường - tác giả nhiều công trình nghiên cứu lịch sử có giá trị to lớn, đã qua đời ngày 24.3 tại nhà riêng ở TP.HCM sau một thời gian lâm trọng bệnh, thọ 78 tuổi.

Tin buồn trên đã được người nhà ông xác nhận và cho biết, việc ông trở lại Việt Nam từ tháng 10.2015 sau khi lâm trọng bệnh là đã xác định muốn ở lại quê hương lúc cuối đời.

Tạ Chí Đại Trường quê gốc Bình Định, sinh ngày 21.6.1938 tại Nha Trang trong một gia đình trí thức (cha là cử nhân Hán học), tốt nghiệp thạc sĩ chuyên ngành Lịch sử Đại học Văn khoa Sài Gòn (1964), định cư tại Mỹ từ 1994.

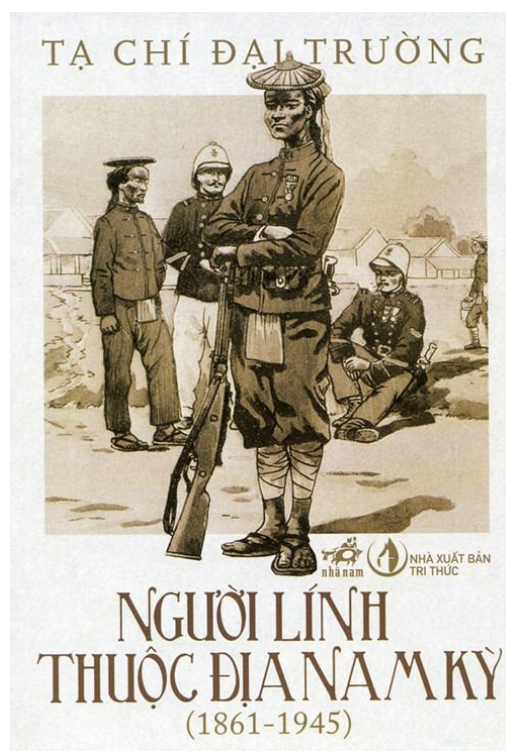
Ông bắt đầu nghiên cứu lịch sử Việt Nam từ trước 1975 với nhiều công trình được giới sử học trong và ngoài nước đánh giá cao bởi những kiến giải quan trọng và mới mẻ, khoa học và khách quan về lịch sử Việt Nam.

Một bìa sách đã xuất bản tại Việt Nam của nhà sử học Tạ Chí Đại Trường - Ảnh: Tư liệu

Ông từng được nhận giải thưởng Văn chương toàn quốc, bộ môn Sử (1970); Giải thưởng văn hóa Phan Châu Trinh lần thứ 7 (2014) ở hạng mục Nghiên cứu vì những đóng góp độc đáo và mới mẻ của ông trong nghiên cứu sử học. Một số tác phẩm sử học của ông đã được Công ty văn hóa và truyền thông Nhã Nam xuất bản trong nước như: *Những bài đã sử Việt* (2009), *Người lính thuộc địa Nam Kỳ 1861-1945* (2011), *Lịch sử nội chiến ở Việt Nam từ 1771 đến 1802* (2012), *Thần, người và Đất Việt* (2014)...

Ngoài nghiên cứu về sử học, Tạ Chí Đại Trường còn là một người sưu tầm, nghiên cứu tiền cổ và là một nhà nghiên cứu văn hóa Việt Nam đáng vị nể.

Lễ viếng nhà sử học Tạ Chí Đại Trường bắt đầu từ ngày 24.3 tại nhà riêng (402/27 An Dương Vương, phường 4, quận 5, TP.HCM). Lễ động quan vào lúc 8 giờ ngày 27.3, dự kiến hỏa táng tại nghĩa trang Đa Phước, huyện Bình Chánh, TP.HCM.

Đại Mỹ Lệ

GẶP BÁC TẠ CHÍ ĐẠI TRƯỜNG

Nguyễn Thị Hậu

Lần đầu tiên tôi biết đến công trình của học giả Tạ Chí Đại Trường là khoảng năm 1994. Từ Sài Gòn ra Hà Nội tôi ghé thăm thầy Trần Quốc Vượng. Ngắm nghía những giá sách đầy chật nhà thầy, tôi nhận ra một cuốn mới có cái tựa và cả tên tác giả đều lạ. Đó là cuốn “Thần, người và đất Việt” – cuốn sách mà cho đến giờ tôi luôn nhớ nhằm tựa sách thành “Người, đất và thần Việt” hay “Đất, thần và người Việt”... vì tôi thấy dễ kiểu gì cũng hay và... có lý.

Băng đi rất lâu, tôi cũng không biết gì thêm về tác giả Tạ Chí Đại Trường và những công trình khác của ông. Cho đến khi mạng Internet phát triển ở Việt Nam, nhớ đến cuốn sách hay và tác giả của nó, tôi vào Google tìm kiếm. Thiệt là may, tôi đã tìm thấy nhiều bài viết của ông trên một số Website, rồi sau đó tìm thấy trang Tachidaitruong.com. Vài năm gần đây đã có nhiều cuốn sách của ông được xuất bản trong nước, tôi có thêm cơ hội được “gặp” ông qua các công trình nghiên cứu lịch sử rất thú vị.

Những lần học giả Tạ Chí Đại Trường về Sài Gòn hầu như tôi đều được gặp. Ông đã tặng tôi mấy cuốn sách in lần đầu, lại còn cùng trò chuyện về nhiều vấn đề lịch sử. Qua đó, tôi hiểu rõ hơn vì sao mình lại thích thú đến thế khi đọc các công trình của ông.

Đầu tiên là giọng văn của ông: nghiêm túc, khúc chiết, từ ngữ chính xác mà phong phú, có lúc như mĩa mai châm chọc, nhiều khi “cực đoan” thậm chí đầy vẻ định kiến khi chê/ phê một ai đó. Nhưng giọng văn ấy cũng rất hóm hỉnh, “có duyên”, lôi cuốn người đọc, cách đặt vấn đề, nhìn ra vấn đề luôn bất ngờ làm cho người đọc muốn tranh luận ngay với ông. Người đọc không chán, cứ xem đến cùng, xem đi xem lại, như trò chuyện, “tranh cãi” với ông nhiều lần vậy. Công trình của ông hấp dẫn người đọc vì đã cho thấy chính kiến khoa học của cá nhân tác giả. Điều này rất quan trọng vì nó cho thấy trách nhiệm của nhà sử học trong việc giải thích lịch sử chứ không chỉ là việc ghi chép lịch sử. Khi vai trò nhà sử học thể hiện trong công trình của họ rõ ràng và chân xác thì sức thuyết phục sẽ cao hơn.

Thứ hai là vấn đề tư liệu trong các công trình của học giả Tạ Chí Đại Trường. Ông tiếp cận các vấn đề, sự kiện lịch sử đầu tiên từ chính nguồn sử liệu vốn/ sẵn có. Có lần ông nói với tôi “Tôi không phát hiện ra sử liệu nào mới cả, tất cả đã có trong “Đại Việt sử ký toàn thư” cũng như trong các bộ chính sử khác, từ nguồn sử liệu chữ viết đến tài liệu khảo cổ học, từ tài liệu văn hoá dân gian đến tài liệu ngôn ngữ...”. Như vậy để có thể nhìn ra vấn đề mới, cách đơn giản nhất nhưng cũng là cơ bản và khoa học nhất là ông đã đọc kỹ sử liệu, không chỉ từng câu từng từ mà còn đọc trong sự liên hệ, liên kết các sự kiện, con người mà sử đã ghi chép lại, mà hiện vật khảo cổ, di tích khảo cổ đã phản ánh. Qua đó ông đã nhận ra, nhìn thấy những gì mà sử gia thời trước không viết ra bằng câu chữ, tức là đọc lịch sử như người cùng thời để hiểu những gì diễn ra đằng sau những câu chữ. Góc nhìn, cách tiếp cận của ông làm cho nhiều vấn đề, nhân vật lịch sử trở nên sáng tỏ hơn – nhất là làm ta hiểu hơn bối cảnh xã hội của sự kiện lịch sử - cái nhìn biện chứng hơn. Các vấn đề ông phát hiện, nêu ra liên quan đến những nhân vật, những triều đại lịch sử mà trước nay ta thường chỉ nhìn thấy mặt chủ đạo (ưu điểm hay hạn chế cơ bản, nổi bật, quan trọng nhất...) của nó. Lâu nay sử học thường dựng nên chân dung các nhân vật lịch sử qua lăng kính chính trị. Nhưng họ còn là những con người “xã hội”, con người “gia đình”, con người “cá nhân”. Khi nhìn nhân vật lịch sử trong “tổng hòa các mối quan hệ xã hội” như vậy sẽ hiểu hơn những hành xử, những thành công thất bại, quan trọng hơn là hiểu nguyên nhân nào hoàn cảnh nào dẫn đến những sai lầm của họ. Có như vậy mới thấm thía “bài học kinh nghiệm” từ lịch sử.

Thứ ba: Các công trình của học giả Tạ Chí Đại Trường thực sự là những công trình liên ngành: tiếp cận một vấn đề từ nhiều góc độ khác nhau, từ nhiều ngành nhiều tư liệu khác nhau, để tìm ra sự thật lịch sử. Nếu những góc nhìn ấy đều cho kết quả giống nhau thì nghiên cứu đúng. Còn nếu mỗi góc nhìn cho thấy những “sự thật” khác nhau, mâu thuẫn với nhau thì hoặc, phải kiểm tra lại toàn bộ tư liệu, hoặc cách đặt vấn đề, cách tiếp cận sai! Như vậy phương pháp liên ngành đòi hỏi người nghiên cứu phải thực sự khách quan và dũng cảm, khi sử dụng kết quả, phương pháp của các ngành khác, bởi vì nó có thể làm phá sản ý đồ nghiên cứu của mình. Vì vậy lâu nay có những công trình nghiên cứu luôn ghi “sử dụng phương pháp liên ngành” nhưng thật ra chỉ sử dụng kết quả nào phù hợp để minh họa cho ý tưởng của tác giả.

Trong nghiên cứu lịch sử nắm vững tư liệu lịch sử đó là chiều sâu, sử dụng tài liệu liên ngành đó là chiều rộng để lịch sử hiện lên toàn diện. Các công trình nghiên cứu lịch sử Việt Nam của học giả Tạ Chí Đại Trường xuất phát từ góc nhìn rộng nhất: từ văn hóa Việt Nam bởi vì lịch sử là một phần quan trọng của văn hoá quốc gia. Lịch sử là đời sống, đặt lịch sử trong bối cảnh văn hóa Việt Nam, do đó qua công trình của Tạ Chí Đại Trường ta nhận thấy “sử học” và “sự thật” khá gần gũi nhau. Đây cũng chính là lý do mà khi các công trình sử học của ông được xuất bản, đông đảo công chúng đã nhiệt tình đón đọc và thích thú.

Vào năm 2013 công trình nghiên cứu “Thần, Người và Đất Việt” của học giả Tạ Chí Đại Trường đã được giải thưởng “Sách Hay” và năm nay 2014, Quỹ văn hoá Phan Chu Trinh vinh danh “Giải Nghiên cứu trao cho nhà nghiên cứu sử học Tạ Chí Đại Trường vì những đóng góp độc đáo và mới mẻ của ông trong nghiên cứu sử học”.

Sau thời gian bệnh nặng ở Mỹ, bác tạ Chí Đại Trường được gia đình đưa về Việt Nam chăm sóc. Cách đây vài tháng tôi có vào thăm ông ở bệnh viện Nguyễn Trãi. Ông còn rất yếu mệt nhưng đôi mắt vẫn tinh nhanh, giọng nói vẫn lạc quan. Ông hẹn mai mốt về nhà sẽ xem lại mấy tư liệu khảo cổ mới mà tôi vừa “mách” để ông bổ sung vào tiểu luận “Trần”. Tôi còn nói vui: bác về nhanh còn làm tiếp phần 2 “Sex và triều đại” cho thời hiện nay nữa chứ! ông cười và nắm tay tôi thân thiết: thôi phần này các anh chị viết tiếp sẽ sinh động hơn tôi, vì là thời của các anh chị.

Nhà sử học nào cũng chỉ sống ở một thời, nhưng công trình sẽ ở lại với nhiều đời khi nhà sử học nhìn và viết về quá khứ không từ sự thiên kiến của ngày hôm nay.

Sài Gòn 25.3.2016